

УДК 162.16

DOI 10.32626/2413-2578.2019-13.233-242

Т.С. Сахно

t.s.sahno@gmail.com

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Відомості про автора: Сахно Тамара Сергіївна, аспірантка кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, Донецька область, Україна. У колі наукових інтересів: формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями, особливості засвоєння знань з інформатики учнями старших класів спеціальної загальноосвітньої школи, соціалізація учнів з вадами інтелекту.

Contact: Sakhno Tamara Sergiivna, Postgraduate Student, Department of Special Pedagogy and Inclusion, Donbass State Pedagogical University, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine. Academic interests: formation of information and communication competencies of schoolchildren with intellectual disabilities, peculiarities of mastering knowledge of computer science by senior schoolchildren of a special comprehensive school, socialization of schoolchildren with intellectual disabilities.

Сахно Т.С. Проблема формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями. Статтю присвячено основним аспектам проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів спеціальної загальноосвітньої школи. Проведено аналіз досліджень, психолого-педагогічної літератури з питань використання інформаційних технологій учнями, зокрема старших класів, з порушеннями інтелекту. Досліджено різні погляди на науково-педагогічні проблеми інформатизації та комп'ютеризації навчального процесу спеціальних шкіл. Обґрунтовано доцільність і цінність використання комп'ютера як нового засобу навчання і корекції вад розумового розвитку дітей. Визначено напрями використання інформаційних технологій у спеціальній загальноосвітній школі. Розглянуто основні дидактичні умови формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів з інтелектуальними порушеннями в процесі навчальної роботи. Висвітлено позитивні та негативні аспекти комп'ютеризації спеціальної школи. Визначено, що досліджувана проблема безпосередньо пов'язана із завданнями

соціалізації учнів, оскільки без наявності у них певних знань з галузі інформатики стає неможливим їхнє повноцінне існування у сучасному суспільстві.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні компетентності, учні з інтелектуальними порушеннями, інформатика, комп'ютерні технології, спеціальна загальноосвітня школа.

Сахно Т.С. Проблема формирования информационно-коммуникационных компетентностей у учащихся с нарушениями интеллекта. В статье освещены основные аспекты проблемы формирования информационно-коммуникационных компетентностей у учащихся специальной общеобразовательной школы. Проведен анализ научных работ и исследований, психологической и научно-педагогической литературы по вопросам использования информационных технологий учащимися, в частности старших классов, с нарушениями интеллекта. Исследованы разные взгляды на научно-педагогические проблемы информатизации и компьютеризации учебного процесса специальных школ. Обоснована целесообразность и ценность использования компьютера как нового средства обучения и средства коррекции недостатков умственного развития детей. Обозначены направления использования информационных технологий в специальной общеобразовательной школе. Рассмотрены основные дидактические условия формирования информационно-коммуникационных компетентностей учащихся с нарушениями интеллекта во время учебной работы. Освещены положительные и отрицательные аспекты компьютеризации специальной школы. Определено, что исследуемая проблема напрямую связана с задачами социализации учащихся, поскольку без наличия у них определенных знаний в области информатики становится невозможным их полноценное существование в современном обществе.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные компетентности, учащиеся с интеллектуальными нарушениями, информатика, компьютерные технологии, специальная общеобразовательная школа.

Sakhno T.S. The problem of formation of information and communication competencies in pupils with intellectual disabilities. In the article the main aspects of the formation of information and communication competencies in pupils of a special comprehensive school is highlighted and theoretical analysis of this problem was conducted. Scientific psychological and pedagogical researches and studies on the use of information technology by pupils with intellectual disabilities, in particular of senior pupils, were analyzed. Different views on the scientific and pedagogical problems of informatization and computerization of the educational process of special schools were explored. The expediency and value of the use of computer as new means of educating and means of correcting mental deficiencies of pupils

is substantiated. The correctional possibilities of computer programs with different levels of difficulty to provide differentiated assistance to children with intellectual disabilities have been emphasized. The article states that in combined with traditional means of correctional influence, computer technologies promote the development of mental processes in children with intellectual disabilities, the child's personality as a whole, improve the quality teaching. The areas of use of information technology in a special comprehensive school are designated. The main didactic conditions for the formation of information and communication competencies of pupils with intellectual disabilities during their studies are considered. The positive and negative aspects of the special school computerization are highlighted. The expediency of creating a computer-based educational approach to the formation of information and communication competences of pupils is substantiated. It was determined that the problem under study is directly related to the tasks of socialization of pupils, because without having certain knowledge of computer science, their full-fledged existence in society becomes impossible.

Keywords: information and communication competences, pupils with intellectual disabilities, computer science, computer technologies, special comprehensive school.

Постановка проблеми. Вивчення інформаційно-комунікаційних компетентностей на сучасному етапі розвитку суспільства, у час комп'ютерних технологій, особливо привертає увагу освітян, педагогів та практиків, оскільки розв'язання цієї проблеми невід'ємно пов'язане з практичною діяльністю людини. Нові соціально-економічні умови спонукають до широкого використання комп'ютерної техніки, сучасних інформаційних технологій, телекомунікацій, оновлених видів документального зв'язку. Відповідно, підвищуються вимоги до навчання, знань та умінь учнів, зокрема до рівня їхньої компетентності в галузі інформатики та комп'ютерної техніки.

У цьому зв'язку формування інформаційно-комунікаційних компетентностей має особливе значення для учнів з інтелектуальними порушеннями. Без наявності певних знань у галузі інформатики стає неможливим їх пристосування до життя у суспільному просторі після закінчення школи. Ці знання також потрібні в процесі набуття учнями професійної кваліфікації, оскільки майже всі завдання у сучасному світі вирішуються на підставі використання комп'ютерних технологій. Також інформатичні знання мають безпосередній вихід на розв'язання завдань соціалізації учнів взагалі, що є дуже *актуальним* і спонукає до розгляду означеної проблеми.

Метою статті є аналіз сучасних досліджень щодо проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями та обґрунтування доцільності

комп'ютерно-орієнтованого навчального підходу щодо формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів спеціальної загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах інформатизації суспільства питання використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є надзвичайно важливим, зокрема для системи спеціальної освіти. Проблема формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями на сьогодні стоїть дуже гостро, оскільки набуття інформатичних здібностей пов'язане зі значними труднощами засвоєння матеріалу та своєрідними особливостями, які гальмують цей процес.

Процес формування інформаційно-комунікаційних компетентностей відбувається передусім на уроках інформатики в спеціальній загальноосвітній школі. Зміст цього предмету сприяє готовності учнів використовувати типові інформаційні технології, зокрема – комп'ютерні, для вирішення практичних завдань у житті. Компетентності, які формуються на уроках інформатики, можуть бути перенесено на вивчення інших предметів з метою створення цілісного інформаційного простору знань учнів.

Слід зазначити, що українські дослідники, працюючи над питанням компетентісного підходу до змісту освіти, включили інформаційно-комунікаційні компетентності до переліку основних категорій ключових компетентностей, що рекомендуються до застосування у педагогічній практиці. Аналіз досліджень свідчить про ретельну увагу науковців до проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей, яка розглядалась у різних аспектах. Автори визначають передусім особливості поняття «інформаційно-комунікаційні компетентності», основні завдання і зміст уроків з інформатики у спеціальній школі, здійснюють пошук більш ефективних методів і прийомів їх викладання (Н. Баловсяк, С. Каракозов, Н. Насирова, П. Пахотіна, Ю. Татур, А. Хуторський та ін.).

Так, П. Пахотіна у своїх дослідженнях вважає, що в умовах використання інформаційних технологій в процесі вивчення навчальних предметів, широкого розповсюдження комп'ютерів та засобів телекомунікації у повсякденному житті і побуті, саме процес формування інформаційно-комунікаційних компетентностей стає прерогативою всієї системи освіти [4].

Різні погляди на проблему інформатизації та комп'ютеризації навчального процесу спеціальних шкіл висвітлено у працях Н. Глазкової, О. Кутепової, О. Легкого, С. Миронової, Ю. Сакуліної та ін. При цьому науковці виділяють два напрями:

– можливості використання комп'ютера як засобу навчання;

– доцільність і можливість навчання учнів з інтелектуальними порушеннями комп'ютерній грамоті.

У роботах О. Качуровської, О. Легкого, С. Миронової, І. Холковської, М. Шеремет та ін. підкреслюється, що в навчанні дітей із порушеннями психофізичного розвитку широко застосовуються персональні комп'ютери. Досвід використання комп'ютерної техніки у спеціальній освіті засвідчує позитивні результати як у навчальній діяльності, так і в корекції психофізичних особливостей розвитку дітей. Використання корекційного потенціалу програмних засобів створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності школярів, розвитку їхнього логічного мислення та мовлення [7; 8; 9].

На думку С. Миронової, комп'ютер має бути не об'єктом вивчення, а засобом, за допомогою якого, учні з інтелектуальними порушеннями зможуть заповнити прогалини у знаннях не тільки з інформатики, але й з інших предметів. Вдало підібрані комп'ютерні програми забезпечують розвиток здібностей учнів, їх інтересів, умінь, навичок і потребують певного рівня пізнавальної активності. Комп'ютер може стати потужним джерелом формування не лише інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів, а й прагнення до знань, отримання задоволення результатами власної діяльності, розвитку самостійності мислення. Завдяки використанню комп'ютерної техніки здійснюється індивідуалізація навчання, орієнтація на конкретного учня [9].

Проблему створення та застосування електронних засобів навчання, побудованих на комп'ютерних технологіях, ґрунтовно досліджували В. Биков, Г. Бійчук, В. Коваль, О. Черноус, Т. Якушина та ін..

Слід зазначити, що певні дослідження спрямовані на підвищення ефективності використання комп'ютерної техніки в спеціальних школах (О. Гончарова, В. Засенко, А. Колупаєва, О. Кукушкіна, М. Малофеев, Б. Мороз, В. Овсяник та ін.). У них обґрунтовано доцільність і цінність використання комп'ютера як сучасного засобу навчання і корекції вад дітей з обмеженими можливостями здоров'я; визначено місце і роль комп'ютера на різних уроках та індивідуальних заняттях на всіх етапах шкільного навчання дітей; розкрито корекційну спрямованість уроків у комп'ютерному класі. Учені віддають перевагу використанню спеціалізованих програмно-апаратних і програмованих засобів, розроблених з урахуванням загальних закономірностей і специфічних особливостей розвитку дитини з психофізичними порушеннями. Вони також вважають правомірним використовувати існуючі програмні засоби загального призначення (текстовий редактор, графічний редактор тощо) за умови розроблення спеціального методичного підходу, що враховував би загальні закономірності й специфічні особливості розвитку дитини. Водночас учені рішуче виступають проти бездумного впровадження в практику спеціальної школи масових програмних продуктів, що вступає в суперечність із самим поняттям «корекційне навчання» [1].

О. Легкий у своїх наукових дослідженнях доводить, що корекційно-розвивальна сутність застосування комп'ютерних технологій полягає у перспективі реалізації їх основної переваги, порівняно з іншими засобами: індивідуалізації корекційного навчання в умовах класу; забезпечення кожній дитині адекватних для неї темпу і способу засвоєння знань; надання можливості для самостійної продуктивної діяльності, яка підтримується необхідною системою допомоги [7; 8]. Перелічені аспекти можуть бути основними чинниками для формування в учнів позитивної мотивації до навчання, психологічного комфорту, більшої свободи вибору форм і засобів діяльності учнів в освітньому просторі.

О. Кутепова, яка досліджувала можливості використання комп'ютера в процесі навчання учнів спеціальної школи мови, дійшла висновку, що взагалі учні старших класів спеціальних шкіл можуть бути користувачами персонального комп'ютера [6]. Також авторка вказує на той факт, що мінімальний рівень підготовки до роботи на комп'ютері (навички роботи з клавіатурою, мишею, монітором), здебільшого було виявлено в учнів старших класів з порушеннями інтелекту ще до початку експерименту.

Н. Глазкова мету навчання комп'ютерним технологіям бачить у формуванні в учнів з інтелектуальними порушеннями таких інформаційних знань і умінь, які є доступними та необхідними для подальшого життя в сучасному інформаційному суспільстві, а також для розуміння перетворень, які в цьому суспільстві відбуваються [3].

Ю. Сакуліна відмічає, що включення елементів комп'ютерної грамоти в навчальний процес забезпечує більш ефективну соціалізацію учнів даної категорії, оскільки сам процес взаємодії таких дітей із комп'ютером, знайомство з його можливостями та шляхами їх використання для задоволення пізнавальних потреб розширює світогляд школярів, сприяє розвитку в них мислення, пам'яті, уваги, а також цілеспрямованості й самостійності. Дослідниця зауважує, що засвоєння дітьми з порушеннями інтелекту елементів комп'ютерної грамоти та опанування ними користувальних умінь і навичок може здійснюватися на різних уроках при роботі з різними програмними засобами у межах прийнятого школою навчального плану. Водночас, вона не заперечує й можливості введення окремих уроків інформатики, наголошуючи лише на тому, що це потрібно робити лише у старших класах [10].

Слід зазначити, що всі дослідники, як на негативний факт, вказують на відсутність спеціальних навчальних комп'ютерних програм для спеціальної школи.

Серед проблем і труднощів, які виникають у контексті інформатизації системи спеціальної освіти, необхідно насамперед виділити головні – психолого-педагогічні, що впливають на створення інформаційно-освітнього простору. Саме розв'язання цих проблем зможе допомогти у побудові сучасної моделі навчального процесу, що

забезпечить підготовку учнів до життя у швидкозмінному інформаційному суспільстві.

Психолого-педагогічні проблеми полягають у низькому рівні готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), відсутності науково обґрунтованої методики їх використання при проведенні занять з певних навчальних дисциплін, недостатньої забезпеченості навчальних закладів педагогічними програмними засобами. Втім, необхідно пам'ятати, що можливі негативні наслідки, пов'язані з активним вторгненням у природний внутрішній світ людини штучних, ілюзорних вражень від екранних віртуальних сюжетів та взаємодії з ними. Небезпека може полягати і в навмисному маніпулюванні свідомістю молодої людини, нехтуванні допустимими нормами безпечних режимів роботи з комп'ютером. У зв'язку з цим зростає актуальність досліджень психолого-педагогічного впливу та медичних наслідків застосування інформаційно-комунікаційних засобів для фізичного та психічного розвитку учнів. Комп'ютеризація може призвести до формування егоїстичних нахилів у людини, індивідуалізму, приглушуванню почуття колективізму, взаємодопомоги [5]. Саме тому, питання про впровадження засобів ІКТ у навчальний процес має здійснюватися виважено.

Слід зазначити, що однією з умов підготовки ІКТ-компетентних учнів є високий рівень ІКТ-компетентності самих вчителів. Проблема формування інформаційно-технологічної компетенції у майбутніх учителів та вчителів-предметників розглядається у роботах дослідників В. Коровіна, І. Коробової, Н. Яциніної та ін. Психолого-педагогічні дослідження щодо компетентнісного підходу в процесі підготовки вчителя до діяльності в умовах сучасної інформатизованої школи висвітлено в роботах Н. Баловсяк, Л. Бочарової, Т. Гудкової, Ю. Дорошенка, О. Іванової, М. Лапчика, О. Овчарук, О. Співаковського та ін. На думку М. Ватковської, ефективність освітнього процесу в умовах інформатизації системи залежить від ІКТ-компетентності педагога, що включає не тільки використання технологій у навчальному процесі, а й розроблення навчально-методичних матеріалів, створення особливої взаємодії освітнього призначення. Нажаль, відсоток вчителів, які використовують у своїй діяльності сучасні інформаційні та комп'ютерні технології, до цих пір залишається недостатнім [2].

Для формування у школярів системи цілісних інформатичних уявлень, враховуючи при цьому інертність їх мислення, його уповільненість, педагогу потрібно мати під рукою якомога більше дидактичних матеріалів. Для демонстрації доцільно використовувати таблиці, макети програм, зображення, малюнки, презентації тощо.

Отже, основними дидактичними умовами формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів спеціальної школи під час навчальної роботи є:

– наявність відповідного програмного забезпечення, яке дає можливість виконувати завдання на уроках інформатики;

- наявність чіткої інструкції виконання завдання, виокремлення в ній основних етапів виконання завдання під час первинного освоєння теоретичного та практичного матеріалу;

- наявність завдань, в яких передбачено застосування учнями відомих способів дій;

- наявність завдань, виконання яких можливо із використанням різних програмних засобів;

- забезпечення повноцінного і тривалого занурення кожного учня в індивідуальний процес навчання;

- інформаційна взаємодія між учасниками навчального процесу, у т.ч. систематичний контроль і облік вчителем виконаного завдання та надання допомоги у вигляді пояснення прийому, способу виконання дії.

Врахування основних дидактичних умов щодо формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями дає підстави ефективно організувати навчальний процес на уроках інформатики.

Правильно побудована програма формування інформаційно-комунікаційних компетентностей не повинна зводитись до простого переліку знань і умінь, якими учні мають оволодіти (знання пристрою комп'ютера, навички роботи з текстовим редактором, вміння шукати і знаходити потрібну інформацію в Інтернеті тощо). Хоча подібні знання та вміння дійсно важливі для учнів спеціальної школи, традиційний шлях навчання їм в ізольованому вигляді не забезпечує успішного перенесення навичок з однієї ситуації в іншу.

Учні опановують окремі прийоми роботи на комп'ютері, але у них не виникає розуміння, як ці прийоми повинні поєднуватися між собою для вирішення різноманітних практичних завдань. Справжнє володіння комп'ютером передбачає більш спрямоване, творче і гнучке використання цього потужного інструменту. Учень повинен добре уявляти собі кінцеву мету, розуміти, як за допомогою комп'ютера можна вирішити різні завдання, вміти реально використовувати основні технічні пристрої та можливості. Кожна окрема навичка роботи на комп'ютері, яка інтегрована в процес вирішення практичних завдань, набуває для учнів з інтелектуальними порушеннями зовсім інший особистий сенс. Тільки в цьому випадку правомірно говорити про справжню комп'ютерну грамотність, а отже і про інформаційно-комунікаційні компетентності, оскільки виникає розуміння, що сучасні технічні засоби можуть перетворитися на інструмент отримання нових знань, які згодом можна застосовувати у роботі в подальшому житті.

Висновки. У спеціальній педагогіці вивчення проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями представлено недостатньою низкою досліджень. Відтак, питання підготовки старшокласників спеціальних шкіл до самостійного життя у сучасному інформаційному суспільстві засобами формування інформаційно-комунікаційних компетентностей є

на сьогодні особливо актуальним. Очевидною стає об'єктивна потреба пошуку ефективних методик і програм для засвоєння учнями з вадами інтелекту таких знань. Для цього необхідним є розроблення системи корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на підвищення ефективності формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в учнів з інтелектуальними порушеннями, що буде представлено у наступних публікаціях.

Бібліографія

1. Савінова, Н.В. (2015). Інформаційно-комунікаційні технології в корекційній освіті. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*, 156–163. **2. Ватковська, М.Г.** (2010). Самореалізація особистості в освітньому просторі. *Автореф. дис. ... канд. філ. наук: 09.00.10*. Одеса. **3. Глазкова, Н.Н.** (2007). Обучение элементам информатики старших школьников с недоразвитием интеллекта. *Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03*. СПб: Российск. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. **4. Пахотіна, П.К.** (2005). Пропедевтика інформаційно-комунікаційної підготовки у вищому закладі освіти за проектною технологією. *Зб. наук. праць*, 90–94. К.: ІВЦ Політехніка. **5. Засоби навчання.** Отримано з електронної бібліотеки Князева, <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part5/035.htm>. **6. Кутепова, Е.Н.** (2002). Совершенствование процесса обучения умственно отсталых учащихся с применением программно-методических средств. *Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03*. СПб. **7. Легкий, О.М.** (2002). Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі. *Дефектологія*, 1, 36–39. **8. Легкий, О.М.** (2001). Організаційно-педагогічні умови використання комп'ютера у спеціальній школі. *Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03*. К.: Ін-т дефектології АПН України. **9. Миронова, С.П.** (2003). Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту. *Дефектологія*, 3, 41–44. **10. Сакулина, Ю.В.** (2007). Повышение эффективности уроков трудового обучения в специальной (коррекционной) школе VIII вида на основе использования информационных технологий. *Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03*. Екатеринбург: Уральск. гос. пед. ун-т.

References

1. Savinova, N.V. (2015). Information and communication technologies in special education. *Naukovii chasopis. Korektsiina pedahohika*, 156–163. [in Ukrainian]. **2. Vatkovska, M.H.** (2010). Self-realization of the personality in the educational space. *Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 09.00.10*. Odesa. [in Ukrainian]. **3. Glazkova, N.N.** (2007). Education elements of computer science of senior pupils with intellectual disabilities. *Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.03*. SPb: Rossiisk. gos. ped. un-tim. A.I. Gertsena. [in Russian]. **4. Pakhotina, P.K.** (2005). Propedeutics of information and communication training in a higher

educational institution according to the project technology. *Zb. nauk. prats*, 90-94. K.: IBTS Politekhnik. [in Ukrainian]. **5. Means of learning.** Otrimano z elektronnoi biblioteki Knyazeva, <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part5/035.htm>. [in Ukrainian]. **6. Kutepova, E.N.** (2002). Improving the learning process of mentally retarded pupils with using software tools. *Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.03*. SPb. [in Russian]. **7. Lehkii, O.M.** (2002). Correctional possibilities of using a computer in a special school. *Defektolohiya*, 1, 36–39. [in Ukrainian]. **8. Lehkii, O.M.** (2001). Organizational and pedagogical conditions of using a computer in a special school. *Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.03*. K.: In-t defektolohii APN Ukraini. [in Ukrainian]. **9. Mironova, S.P.** (2003). Use of computer in correctional education of children with intellectual disabilities. *Defektolohiya*, 3, 41–44. [in Ukrainian]. **10. Sakulina, U.V.** (2007). Improving the efficiency of employment lessons in a special (correctional) school of VIII type based on the use of information technology. *Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.03*. Ekaterinburh: Uralsk. gos. ped. un-t. [in Russian].

Received 07.03.2019

Accepted 07.04.2019

УДК 159.922 76 – 056.313

DOI 10.32626/2413-2578.2019-13.242-256

В.М. Синьов

fkpp@npu.edu.ua

Ю.О. Бистрова

ceasc.edu@gmail.com

В.Є. Коваленко

kovalenkov811@gmail.com

А.Є. Бистров

center.competence.eu@gmail.com

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВИХ ПОРУШЕНЬ В ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ В УКРАЇНСЬКІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Відомості про авторів: Синьов Віктор Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, дійний член НАПН України, професор кафедри психокорекційної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. У колі наукових інтересів: проблема корекційно-виховного впливу на особистість в умовах